

«Το Σηράγγιον»

Του **Μιχαήλ Γ. Βλάμου**
Συγγραφέα, Δικηγόρου Πειραιά

η σπηλιά του Παρασκευά

Το καλοκαίρι μας οδηγεί στις ακτές της θάλασσας προς αναζήτηση δροσιάς και διασκέδασης. Το ίδιο καλοκαίρι οδηγεί την πένα μου μέσα από τις ατραπούς της μνήμης στη γραφική **πλαζ Βοτσαλάκια** αλλά και προς τους βράχους της Καστέλλας και της Πειραιϊκής που η αναπόληση των νεανικών μας χρόνων τους δίνει μια παραμυθένια ατμόσφαιρα.

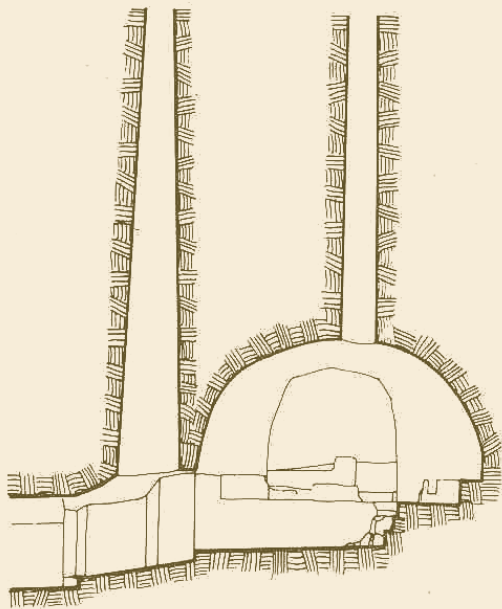
Αρχή λοιπόν του παραμυθιού και καλό καλοκαίρι.

Οι ακτές του Πειραιώς είναι ένας χώρος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Από του Νέου Φαλήρου μέχρι του κεντρικού λιμένος σχηματίζονται κολπίσκοι, χερσόνησοι, λιμενίσκοι που διαδέχονται ο ένας τον άλλον. Πριν από τις επιχωματώσεις της δεκαετίας του

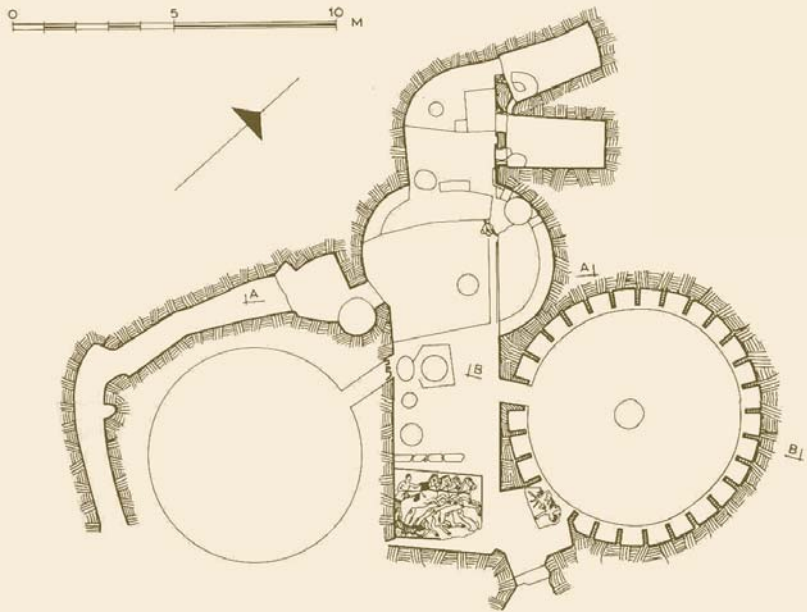
60 η παραλία διατηρούσε την από της αρχαιότητας φυσική της γραμμή χωρίς ιδιαίτερες αλλοιώσεις εκτός από την κατά ένα περίπου μέτρο άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Σε μία από τις φυσικές αυτές κολπώσεις λίγο δυτικότερα από τη χερσόνησο της Μουνιχίας όπου τώρα ο **Ναυτικός Όμιλος Ελλάδος** και από τη νησίδα **Σταλίδα (νησάκι Κουμουνδούρου)** σχηματιζόταν η ωραιότερη και μεγαλύτερη φυσική αμμουδιά του Πειραιώς τα ονομαστά Βοτσαλάκια. Λίγο δυτικότερα η παραλία γίνεται βραχώδης, πέφτει απότομα στη θάλασσα και μια γλώσσα της καταλήγει στην είσοδο του λιμένος της Ζέας, την γνωστή **πλατεία**

Αλεξάνδρας. Εκεί που άρχιζε η βραχώδης ακτή λίγο πάνω από τη θάλασσα και χαμηλότερα από την παραλιακή οδό κατά δώδεκα περίπου μέτρα στη μέση πάνω κάτω της ακτής Κουντουριώτου, μεταξύ δηλαδή των λιμενίσκων Μουνιχίας και Ζέας αλλά πλησιέστερα προς τη δεύτερη βρίσκεται η κλειστή και απρόσιτη σήμερα **«Σπηλιά του Παρασκευά»** που ξεκίνησε τη δεκαετία του 20 ως λαϊκή ταβέρνα και εξελίχθηκε στις δεκαετίες του 50 και του 60 σε διάσημο κοσμικό νυχτερινό κέντρο από το οποίο πέρασαν μεγάλοι καλλιτέχνες και ορχήστρες της εποχής όπως οι Γούναρης, Μαρούδας και λοιποί που με τα τρα-





Διάγραμμα του Σηραγγίου Πειραιώς



Τομή και κάτοψη του Σηραγγίου Πειραιώς (κατά Ι. Τραυλόν)

γούδια τους έκαναν υπόκρουση στις όμορφες νύχτες του καλοκαιριού.

Η Σπηλιά του Παρασκευά έπειτα από έρευνες και ανασκαφές του Πειραιώτη αρχαιολόγου **Ιακώβου Δραγάτη** ταυτίστηκε το 1925 με το από πολλών ετών αναζητούμενο Σηράγγιο. Το Σηράγγιον αναφέρουν διάφοροι αρχαίοι συγγραφείς όπως ο Ισαίος στον «Περί Φιλοκλήμονος κλήρου» (33) που αναφέρει «το εν Σηραγγίω Βαλανεϊόν», ο Αρποκρατίων γράφει ότι το αναφέρει ο Λυσίας στον «κατ' Ανδρο-



τίωνος» λόγο, ως και ο Αριστοφάνης στην απολεσθείσα κωμωδία του «Γεωργοί». Ο Φώτιος (510) αναφέρει ότι ήταν τόπος κτισθείς υπό του Σηράγγου και ότι εκεί υπήρχε ηρώον. Ο Ησύχιος αναφέρει ότι είχε πολλά διαμερίσματα όπου εκρύπτοντο κακούργοι. Επίσης αναφέρεται εν Σουίδα.

Προ της ταυτίσεώς του ανεζητείτο σε διάφορα σημεία του Πειραιώς. Ο Leake το όριζε στην Πειραιϊκή προς την είσοδο του λιμένος, άλλος στη Φρεαττύδα και άλλου. Μόνος ο ερευνητής Miichhöfer -που και για τη θέση της Σκευοθήκης επαληθεύτηκε- τοποθετούσε στη Μουνιχία χωρίς όμως και αυτός να προσδιορίζει το ακριβές σημείο.

Ο λόφος της Μουνιχίας είναι βραχώδης με κλιτείες που πέφτουν απότομα στη θάλασσα. Ο βράχος του είναι μαλακός και ευκολόσκαπτος γι' αυτό και συναντάμε σε πολλά του σημεία ορύγματα αρχαιοτάτων χρόνων. Ο Στράβων τον χαρακτηρίζει «κοίλον και υπόνομον πολύ μέρος φύσει τε και επίτηδες, ώστε οικήσεις δέχεσθαι»

Γούναρης, Μαρούδας τραγούδησαν

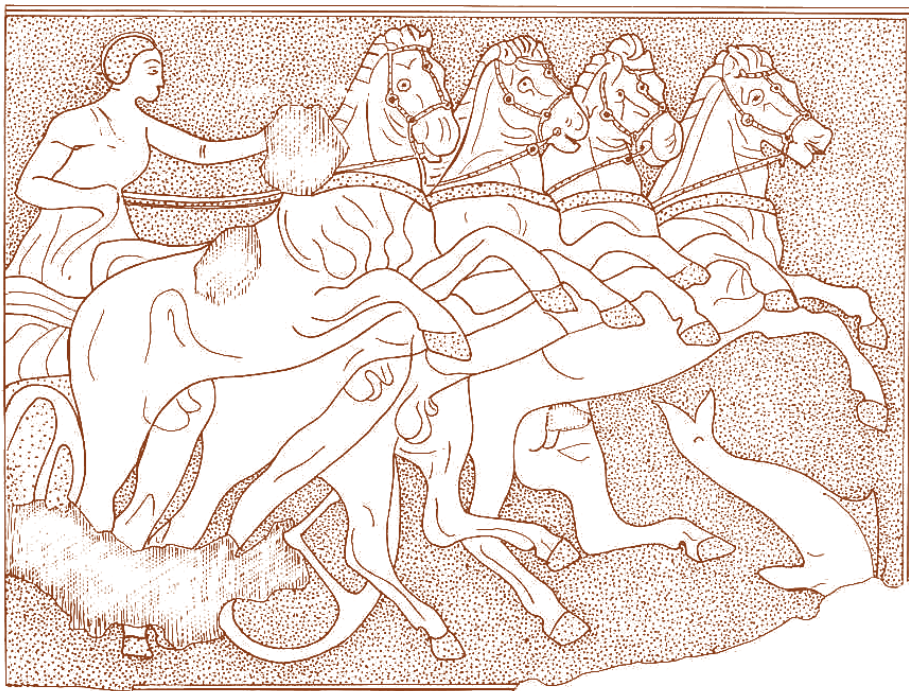
στη Σπηλιά του Παρασκευά

«Σπηλιά του Παρασκευά» που ξεκίνησε τη δεκαετία του 50 ως λαϊκή ταβέρνα και εξελίχθηκε στις δεκαετίες του 60 και του 70 σε διάσημο κοσμικό νυχτερινό κέντρο από της εποχής όπως οι Γούναρης, Μαρούδας και λοιποί που με τα τραγούδια τους έκαναν υπόκρουση στις όμορφες νύχτες του καλοκαιριού.

(Στρ. Θ. 395).

Το Σηράγγιον λοιπόν που εταύτισε ο Ι. Δραγάτης είναι ένα πολύπλοκον όρυγμα με πολλά διαμερίσματα και διαδρόμους που δεν έχουν όλοι ερευνηθεί. Η είσοδος του έχει αποκλεισθεί από παλαιωτάτων χρόνων λόγω της πτώσεως δύο τεραστίων όγκων βράχων οι οποίοι άφησαν ένα μικρό άνοιγμα σαν σπήλαιο εξ ου και σπηλιά χαρακτηρίσθηκε.

Ο ερευνηθείς χώρος αποτελείται από ένα όρυγμα στο βράχο μήκους 14,65μ. και πλάτους 3,50μ. στην αρχή του. Λίγο μετά τη μέση διευρύνεται σε πλάτος 5,90μ. σχηματίζοντας ένα ημικυκλικό χώρο με πεζούλια στο χείλος και οπή στην ύψους 9 περίπου μέτρων κορυφή. Προς το τέρμα του ορύγματος δεξιά σχηματίζονται δύο παραλληλόγραμμοι χώροι σαν δωμάτια μήκους 3,25 και πλάτους 1,55 ο ένας και 1,50 ο άλλος. Μπροστά στα δύο



Νεανίας (Σήραγγος;) επί τεθρίππου. Ψηφιδωτόν εκ του Σηραγγίου.

ανοίγματα υπάρχει φρέαρ βάθους 5 μέτρων. Από την αριστερή πλευρά του ημικυκλικού κεντρικού χώρου διανοίγεται μεγάλη υπόγεια δίοδος ύψους 2 μέτρων και μήκους 13 μέτρων με κατεύθυνση προς Νότον και Ανατολάς και με κλίση προς την θάλασσα. Το πλάτος στην αρχή είναι 2,10μ. και μετά στενεύει στο 1 μέτρο.

Ο εντυπωσιακότερος όμως χώρος βρίσκεται λίγο μετά την είσοδο του όλου ορύγματος. Εκεί από άνοιγμα πλάτους 1,20 και ύψους 2 μέτρων μπαίνουμε σε μία κυκλωτερή αίθουσα διαμέτρου 6,60μ. με οπή στη στενυμένη κορυφή της. Τριγύρω υπάρχουν 32 κόγχες σκαμμένες στο βράχο. Ο χώρος που ο **Ιάκ.** Δραγάτης χαρακτηρίζει Βαλανεϊόν, εκαλύπτετο με ψηφιδωτό κατεστραμμένο ήδη, ενώ σε ένα δεύτερο άνοιγμα του χώρου υπήρχε ψηφιδωτό που παρίστανε τη Σκύλλα και το οποίο καλύφθηκε δυστυχώς από τοίχους που ανήγειρε ο καταληψίας του χώρου Παρασκευάς για να προστατεύσει τα τοποθετηθέντα εκεί κρασοβάρελά του.

Το εντυπωσιακότερο όμως ψηφιδωτό πλάτους 2,75 και ύψους 2,10 βρέθηκε λίγο μετά την αρχαία είσοδο του χώρου. Εικονίζει τέθριππο βαίνον

προς τα δεξιά με αναβάτη νεανία που διευθύνει τους με ζωηροτάτη κίνηση ίππους, μπροστά στα πόδια των οποίων υπάρχει δελφίνι προς υποδήλωσιν θαλασσιού θέματος.

Στα ελάχιστα κινητά ευρήματα το σπουδαιότερο είναι βωμός ημικατεστραμμένος όπου με δυσκολία αναγνώσθηκε η επιγραφή: ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΟΥ.

Αυτό είναι εν συντομία το Σηράγγιον. Ένα εντυπωσιακό τεχνητό και όχι φυσικό έργο σκαμμένο μέσα στο βράχο της Μουνιχίας με πολλά διαμερίσματα και διαδρόμους. Η αρχική κατασκευή του αποδίδεται στους Μινύες θεωρουμένους κατασκευαστές και πλείστον άλλων πειραϊκών οργυμάτων. Οι **Μινύες** προϊστορικό έθνος με πρωτεύουσα τον **Ορχομενό Βοιωτίας** ήσαν ονομαστοί κατασκευαστά τεχνικών έργων με κορυφαίο την προ του 1500 π.Χ. αποξήραση της λίμνης Κωπαΐδος, έργο που απεκαλύφθη και ανασκαφικώς από τον καθηγητή Προϊστορικής Αρχαιολογίας κ. Ιακωβίδη. Ο **Ιάκ.** Δραγάτης αναφέρει την αρχαιότητα του ορύγματος και την αρχική συμβολή των Μινυών, αλλά την ανευρεθείσαν υπ' αυτού κατάστασιν του χώρου αποδίδει στους Ρω-

μαϊκούς χρόνους στους οποίους τοποθετεί και το ψηφιδωτό. Βασίζόμενος δε σε χωρίον του Ισαίου για το «εν Σηραγγίω βαλανεϊόν» την εντυπωσιακή κυκλική αίθουσα θεωρεί βαλανεϊόν. Αφ' ετέρου κατά την ανεύρεσιν του μνημονευθέντος βωμού αναγνωρίζει την ύπαρξιν Ιερού στον χώρο. Το Ιερόν ονομάζει Σηράγγιον από τον ήρωα Σήραγγον ο οποίος έλαβε το όνομά του από τη λέξη «σήραγγ», αφού άλλωστε σήραγγα αποτελεί το όλον κατασκεύασμα.

Ο **Ι.** Δραγάτης σχετίζει τον ήρωα **Σήραγγον** μετά τινος δυνάμεως η οποία από παναρχαίων χρόνων παρουσιάζεται σε διάφορα μέρη με διάφορα ονόματα ανάλογα της διαμονής και του τόπου που καθιδρύθη. Δεν θεωρεί δε παράδοξον να σχετίζεται αυτή η δύναμις με τον Εύφημον τον Πρωρέα της Αργούς στον οποίον κατά τον μύθον ο Τρίτων έδωσε ένα βώλο γης και η Μήδεια προείπε ότι αν ρίξει τον βώλο στο χάσμα του Ταινάρου, άλλη σήραγγα αυτή, οι απόγονοί του θα βασιλευαν στη Λιβύη. Ο βώλος όμως χάθηκε στην νήσον Θήρα από την οποία αργότερα κατ' επαλήθευσιν του μύθου πήγε στη Λιβύη και έχτισε την Κυρήνη ο απόγονος του Ευφήμου Βάττος (Πίνδαρος Πυθ. Δ'). Συνδέει δε ο Δραγάτης το μύθο του Ευφήμου λόγω της ομοιότητας της Θηραϊκής γης προς τα λευκάζοντα πετρώματα των βράχων του Σηραγγίου. Περαιτέρω ο αυτός Δραγάτης συνδέει την ίδια δύναμη με το θαλάσσιο δαίμονα **Γλαύκον** ο οποίος κατά την μυθολογία ερωτεύθηκε τη Σκύλλα και ο οποίος ήταν δυσάρεστος στους θαλασσινοούς γιατί τους παρενοχλούσε. Συνδέει δε τον Γλαύκον με το ανευρεθέν ψηφιδωτό της Σκύλλας και με τον βωμό του Αποτροπαίου Απόλλωνος (αυτού που αποτρέπει τον Γλαύκον). Όποια δύναμη όμως και αν θεωρήσουμε σχετιζομένη μαζί του ο Σήραγγος ήταν ο επώνυμος ήρωας του χώρου κυρίαρχος του τεμένους που θα όριζε την όλη περιοχή...

Απόσπασμα από το βιβλίο
«ΠΕΙΡΑΪΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ»
Έκδοση Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά 2003